

Tuulia Innala, Marko Nurmikolu

Eduskunnan ympäristövaliokunta

YmV@eduskunta.fi

HE 103/2024 vp

Kuuleminen 22.10.2024

HE 103/2024 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi jätelain muuttamisesta

Suomen Kuntaliitto ry kiittää ympäristövaliokuntaa kutsusta tulla kuultavaksi hallituksen esityksestä HE 103/2024 vp ja antaa asiassa myös kirjallisen lausunnon. Hallituksen esityksessä ehdotetaan muutettavaksi jätelakia. Esityksen mukaan kunnan vastuu asumisen jätteistä rajattaisiin pääosin kotitalouksissa ja vapaa-ajan asumisessa syntyvään yhdyskuntajätteeseen. Lisäksi säädettäisiin akkujen ja paristojen markkinavalvontaviranomaisesta. Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2025.

Yleistä

Kuntien näkökulmasta lakimuutosehdotuksen olennaisin kohta on kunnan jätehuollon järjestämisvastuun supistaminen (JL 32 §). Toistuvat muutokset jätehuollon järjestämisvastuusiin haastavat kunnallisen jätehuollon pitkäkestoisien ja tuloksellisen kehittämisen. Kuntaliitto esittääkin, että jätelainsäädäntöä kehitettäisiin kokonaisuutena yksittäisten vastuumuutosten sijasta palvelujen turvaamisen ja kiertotalouden tavoitteiden ehdoilla samalla edistään yhteistyötä julkisen ja yksityisen jätehuollon toimijoiden välillä.

Kunnan jätehuoltovastuun supistaminen (32.1 § 1 kohta)

Pykälän 1 momentin 1 kohtaa ehdotetaan muutettavaksi siten, että siitä poistetaan viittaus vakinaiseen asumiseen, asuntolaan ja muuhun asumiseen sekä korvataan nämä sanalla kotitalous. Lisäksi pykälään tehtäisiin lisäys, jonka mukaan kunnan järjestämisvelvollisuutta supistettaisiin tiettyjen, lähinnä sosiaali- ja terveydenhuoltoon liittyvien sekä laitospäiväkotien asumisen muotojen osalta.

Kuntaliitto katsoo ensisijaisesti, että asumisen jätehuoltovastuusiin ei tulisi tehdä muutoksia, vaan asumisen jätehuollon järjestämisen olisi järkevää säilyä laajana kokonaisuutena kunnan jätehuoltovastuulla. Toteamme, ettei lain soveltamiseen kunnissa ole liittynyt sosiaali- ja terveystieteiden osalta

tulkintaepäselvyyksiä, vaan jätelakia on tältä osin pidetty selvänä. Sitä puoltaa jo sekin, että viimeisen viiden vuoden aikana vastuun tulkinnasta on edennyt oikeuteen vain kaksi tapausta, joista toisen tapauksen käsittely on KHO:ssa vielä kesken. Sen sijaan **ehdotettu muutos voi vaikeuttaa etenkin syrjäseutujen markkinapuutealueilla sijaitsevien pienten sote-toimijoiden jätehuolto-palvelun saamista ja nostaa siten asukkaiden hintoja. Vastuun muuttaminen johtaa myös uudennuolaisiin tulkintarajapintoihin.**

Kunnat ovat vastanneet jätehuoltolain voimaantulosta vuodesta 1979 lähtien asumisen jätehuollon järjestämisestä osana kuntalaisten lakisääteistä palvelua. Kunnan tulee järjestää palvelunsa, kuten myös asumisen jätehuolto mahdollisimman yhdenvertaisesti kaikille kunnan asukkaille. Jatkossa näin ei kuitenkaan tapahdu, vaan **kunnan asukkaat jaetaan jätehuollon järjestämisen osalta kahteen erilaiseen kategoriaan asuintapansa perusteella. Laki ei siis enää takaa kaikille asukkaille samanlaisia oikeuksia jätehuoltopalveluihin, vaan nämä oikeudet riippuvat asumisjärjestelyistä.** Pidämme ajatusmallia haasteellisena.

Ehdotus mahdollistaakin varsin erikoisia tilanteita. Ehdotuksessa välttämättömyyspalvelun rajaamisen vaikutukset on selvitetty melko ylimalkaisesti ja erilaiset esityksestä johtuvat haasteet on kuitattu toteamuksin. Esimerkiksi kohdassa 4.2.3 (s.18) todetaan, että jatkossa kunnan vastuulta poistettavat asukkaat todennäköisesti käyttävät laittomasti kuntavastuulle jäävien asukkaiden kustannuksella edelleen kunnan tarjoamia muita kuin kiinteistökohtaisia palveluita. ”Muutos johtanee käytännössä siihen, että sote-toimipaikkojen asukkaat käyttävät tietämättään laittomasti kunnan keräyspisteitä – esimerkiksi apteekit eivät voi valvoa, että lääkejätteitä palauttavat asiakkaat ovat tavanomaisten kotitalouksien asukkaita, jotka maksavat kunnan jätemaksuja.”

Mikäli kuntavastuuta supistetaan ehdotetulla tavalla, Kuntaliitto esittää **32 § 1 mom perusteluita vielä pieneltä osin selkeytettäväksi ja virheellisyyden poistamiseksi ehdotuksen sivulla 36 olevan viimeisen kappaleen osalta:**

*”Vastaavasti esimerkiksi tuetun laitosasumisen yksiköissä voi olla itsenäistymiseen tähtäviä asuntoja, joiden asukkaille ei **pääsääntöisesti** tuoteta mitään muuta kuin asumispalvelua. ~~Vaikka tällöin kyse on lähtökohtaisesti kunnan jätehuoltovastuulla olevasta tavanomaisesta kotitaloudesta,~~ Tällöin sote-palveluntuottaja tai hyvinvointialue vastaisi jätteen haltijana tällaisen asunnon jätehuollosta, koska kiinteistön muu yhdyskuntajätehuolto on jätteen haltijan vastuulla.*

Kuntaliitto huomauttaa, että jätelaki ei mahdollista tavanomaisen kotitalouden vapauttamista kunnan jätehuoltovastuulta, mutta sote-palveluntuottajan tiloissa sijaitsevassa itsenäistymiseen tähtäävässä asunnossa asuvalle voidaan tarvittaessa tarjota sosiaalipalvelua muun toiminnan järjestämisen

ohessa, jolloin ei välttämättä voida katsoa ko. asuntoja ns. täysin tavanomaisiksi. Perustelujen muutoksella ei vaikutettaisi itse esitykseen, mutta voitaisiin osaltaan ehkäistä tulevia väärinymmärryksiä ja virheellisiä tulkintoja kuntavastuusta. Perustelu olisi tällöin yhtenevä yhteisöllisen asumisen palveluista samassa perustelutekstissä todetun kanssa: ”Asumisen yhteydessä tarjotun hoito- tai hoivapalvelun määrällä ei olisi merkitystä jätehuoltovastuun kohdentumisen kannalta. Jätteen haltijan vastuulla olisi myös sellaisen toimipaikan jätehuolto, jossa palvelu painottuu asumiseen ja vain tarpeen mukaan yksikön tarjoamiin sote-palveluihin.”

Siirtymäajasta ja voimaantulosta

Esityksen mukaan kuntavastuun muutos tulisi voimaan vuoden 2026 alussa, mikä ajankohta on sinänsä linjassa hyvinvointialueen jätehuollon järjestelyistä säädetyn 32 a §:n kanssa. Sen mukaan kunnan on järjestettävä hyvinvointialueen yhdyskuntajätehuolto vuoden 2025 loppuun saakka, ellei hyvinvointialue irtaudu tästä aiemmin 6 kuukauden irtisanomisajalla.

Kuntaliitto katsoo, että ehdotettu **muutoksen siirtymäaika on jo niin lyhyt (vain 1 vuosi), että sen tulisi olla yksiselitteinen.**

Ehdotukseen sisältyvä yleinen 6 kuukauden irtisanomisen mahdollisuus lain voimaan tultua, on lainsäädännöllisesti ongelmallinen ja tulee poistaa laista.

Ehdotuksen voimaantulosäännös on kirjoitettu ristiriitaiseksi. Ehdotuksen mukainen kunnan laaja vastuu asumisen jätteistä supistuisi vuoden 2026 alusta lukien, kun nyt ehdotettu uusi 32 § astuisi voimaan. Siirtymäpykälän mukaan kiinteistön haltija (käytännössä ajalla 1.7.-31.12.2025) voisi kuitenkin irtisanomisen jälkeen itse hankkia jätehuoltopalvelun kiinteistölle, joka on edelleen voimassa olevan jätelain 32 §:n mukaisesti kunnan vastuulla samaan aikaan. Jätteen haltijan velvollisuus jätehuollon järjestämiseen jätelain 28 §:n mukaisesti ei itse asiassa ala ennen jätteen 32 §:n mukaiselta kuntavastuulta poistamista pykälän sanamuodon mukaan, eikä vähennä kunnan voimassa olevaa 32 §:n mukaista vastuuta asumisesta sote- ja laitospalvelujen asumisen jätteiden osalta. Tällöin myös sote-asuinkiinteistöjen jätehuollossa tulisi noudattaa kaikkia kunnallista jätehuoltoa koskevia säännöksiä ja määräyksiä vuoden 2026 alkuun asti mahdollisesta irtisanomisesta huolimatta ja lisäksi tulkintamme mukaan jätehuollon järjestäminen muuttuisi ikään kuin toimijalle vapaaehtoiseksi tuoksi määräajaksi.

Kuntaliitto toteaa, että jokainen yksittäinen ja erillinen irtisanominen aiheuttaa kuntien jätelaitoksille ja viranomaisille ylimääräistä hallinnollista taakkaa, joka on vältettävissä selkeällä ja yksiselitteisellä siirtymäajalla.

Ns. kivijalkakiinteistöjen jätehuolto (JL 32.1 § 3 kohta)

Kuntaliitto huomauttaa, että 32.1 §:n 3 kohtaan (ns. kivijalkapykälä) on tehty muutoksia, jotka eivät ole olleet lainkaan esillä lausuntovaiheessa. Ns. kivijalkasäännöksen olemassaolo on erittäin tärkeä kiinteistöjen toimivan jätehuollon kannalta. Siihen ehdotetut muutokset eivät sinänsä muuta nykyisiä soveltamiskäytäntöjä. Elinkeinoelämän toimijoita ei voida pakottaa kunnalliseen jätehuoltoon, mikäli kiinteistöllä on mahdollista erotella elinkeinoelämän jätteenkeräys. Ehdotetut sanamuotojen muutokset saattavat joillekin selventää kohdan tarkoitusta, joten niitä voidaan siitä näkökulmasta katsoen pitää tarkoituksenmukaisina.

Lopuksi

Kuntaliitto toteaa, että suhteessa aiemmin lausunnoilla olleeseen versioon 32.1 §:n 1 kohdan terminologian muutoksen aiheuttamat vaikutukset muihin jätelain kohtiin on otettu aiempaa paremmin huomioon. On myös hyvä, mikäli lakiehdotus hyväksytään, että esimerkiksi Helsingin kaupungin asema sote-palveluiden erillisjärjestäjänä ja sen vaikutus jätehuoltojärjestelyihin on todettu ehdotuksessa selkeästi.

SUOMEN KUNTALIITTO

Tuulia Innala
erityisasiantuntija